

Anul 1924. Justificând separatismul: înființarea RASS Moldovenească și istoria politică în Republica Moldovenească Nistreană

Alexandr VORONOVICI

Abstract

This article analyzes the history politics in the unrecognized Transnistrian Moldovan Republic. The paper focuses on the role played by the Moldovan ASSR and, especially, its establishment in 1924, in contemporary politics and historiographical debates in Transnistria. Due to its history and similar territorial configuration the Moldovan ASSR became the most convenient candidate for the title of the 'first statehood' in Transnistrian historical narrative. This study investigates the ambiguities, complexities, and changes in the attitude of contemporary Transnistrian politicians and historians towards the Moldovan ASSR and its representation in Transnistrian public discourse.

La 12 octombrie 1924, Comitetul Executiv Central Ucrainean a proclamat înființarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM)¹ pe malul stâng al râului Nistru, în componența RSS Ucrainene. Anunțul oficial a fost punctul culminant al unui proces ce a durat jumătate de an, lansat printr-un document scurt trimis pe 4 februarie a aceluiași an. Documentul a fost intitulat *Memorandum cu privire la necesitatea creării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*² și a fost semnat de emigranții comuniști români, de unii dintre membrii de frunte ai mișcării revoluționare ilegale basarabene și de astfel de personalități notabile precum cunoscutul și influentul comandant al Armatei Roșii de origine basarabeană G.I. Kotovskii. Acest document susținea ideea înființării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM), care urma să devină punctul de plecare pentru preluarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică și chiar poartă strategică pentru extinderea revoluției socialiste în Balcani și în Europa Centrală. Uniunea Sovietică nu a recunoscut pe deplin unirea Basarabiei cu România în 1918. Bolșevicii au susținut că Sfatul Țării nu a fost un organ reprezentativ și nu putea lua astfel de decizii, cu atât mai mult că aceasta a fost luată sub presiunea

¹ RASS Moldovenească - o republică pe malul stâng al Nistrului, care a existat din 1924 până la 1940. Pe când RSS Moldovenească a fost o republică sovietică creată în 1940 din Basarabia și părți ale RASS Moldovenească. Cu o pauză în timpul celui de al doilea război mondial RSS Moldovenească a existat până în 1991, când s-a separat de Uniunea Sovietică. În prezent Republica Moldova este succesorul legal al RSS Moldovenești.

² Textul Memorandumului poate fi găsit în Argentina Gribincea, Mihai Gribincea and Ion Șișcanu (ed), *Politica de Moldovenizare în R.A.S.S. Moldovenească: Culegere de Documente și Materiale* (Chișinău: Civitas, 2004), 28-32.

armatei române, care a încălcat acordul dintre Averescu și Racovsky (atunci unul dintre cei mai importanți bolșevici din Ucraina), ce presupunea retragerea armatei române din Basarabia.³ De fapt, de-a lungul perioadei interbelice, hărțile sovietice trasau frontiera de stat nu de-a lungul Nistrului, așa cum era în realitate, ci de-a lungul râului Prut. Astfel, ele sugerau că Basarabia era un teritoriu sovietic, „ocupat în mod ilegal” de România. Ca un obiectiv oarecum secundar preconizat al RSSM, Memorandumul sublinia rolul său pentru dezvoltarea culturală și națională a populației moldovenești, care trăia compact pe malul stâng al Nistrului de-a lungul frontierei de sud-vest cu Republica Sovietică Socialistă Ucraineană. Un astfel de argument era favorabil în contextul politicilor de susținere a naționalității sovietice, care erau în apogeul său în anii 1920 și începutul anilor 1930.

În timp ce documentul, în linii generale, a primit primul feedback pozitiv, procesul de constituire a Republicii a întâmpinat o serie de obstacole, parțial din cauza luptelor politice interne, dar și din cauza lipsei datelor precise cu privire la componența națională a teritoriului discutat. În cele din urmă, aproape toți semnatarii memorandumului au fost marginalizați de la guvernarea republicii. În același timp, după ce toate granițele au fost stabilite, moldovenii nu constituiau o majoritate în noua republică autonomă ce purta numele lor, ba nici chiar o pluralitate (30-33%), ucrainenii fiind cel mai mare grup (~ 48%). Cu toate acestea, RASSM a existat aproape 16 ani, până când partea sa vestică s-a unit cu Basarabia, cu scopul de a forma RSSM.

În perioada postbelică, istoriografia sovietică și discursul oficial sărbătorea înființarea RASSM ca primul caz de statalitate moldovenească sovietică. Cele mai multe dintre laturile mai puțin convenabile din istoria înființării republicii, precum și existenței sale ulterioară, au fost în mare parte, în mod deliberat, omise sau reduse la tăcere. Povestea creării RASSM a reapărut și a devenit actuală la sfârșitul anilor 1980, mai ales în contextul prăbușirii Uniunii Sovietice și apariției Republicii separatiste nerecunoscute Moldovenești Nistrene⁴ (RMN), al cărui teritoriu parțial corespundea RASSM. În acest scurt articol voi discuta cum evenimentele anului 1924, înființarea RASSM și existența sa figurează în politicul istoriei al nerecunoscutei RMN, unde a devenit un simbol politic important.

³ Pentru textul acordului, a se vedea *Bessarabiia na perekrestke evropeiskoi diplomatii: dokumenty i materialy* (Moscovia: Indrik, 1996), 216-217.

⁴ Există două nume pentru regiunile de pe malul stâng al Nistrului: „Pridnestrov’e și „Transnistria”. În această lucrare în cea mai mare parte utilizez „Transnistria” pentru că este mai uzual în română. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că locuitorii din regiune ar folosi în majoritatea cazurilor „Pridnestrov’e.”

* * *

În ultimii ani ai Uniunii Sovietice în RSSM, în mod similar cu alte republici sovietice, a avut loc o creștere a mișcării naționale. În Moldova acest fenomen a avut o anumită specificitate. În efortul de „renaștere” a culturii naționale, o parte a mișcării naționale s-a raliat în jurul simbolurilor naționale românești și nu în jurul celor moldovenești. Deși acest grup, probabil nu era unul predominant numeric, el era foarte activ și rezonant, astfel devenind influent în Moldova Sovietică târzie și post-sovietică. De fapt, de la începutul anilor 1990, atunci când sistemul sovietic cade rapid, o parte din liderii mișcării naționale din Moldova au considerat, sau cel puțin au declarat, identitatea, limba și cultura moldovenească o invenție și o impunere sovietică. În schimb, ei au luptat pentru recunoașterea limbii române și grafia latină, au purtat steaguri românești. Unii dintre liderii politici mai radicali vedeau chiar suveranitatea RSSM și independența ulterioară a Republicii Moldova doar ca niște pași spre unificarea politică finală a republicii cu România.⁵ Astfel de poziții radicale ale unora dintre liderii mișcării naționale din Moldova au întâlnit o opoziție notabilă pe ambele maluri ale Nistrului. Unii oameni au pledat pentru păstrarea Uniunii Sovietice și au fost împotriva mișcărilor naționale ca atare. Alții s-au înstrăinat de caracterul evident pro-român susținut de o mare parte a mișcării naționale din RSSM. Cu toate acestea, pe malul stâng⁶ astfel de atitudini au fost mult mai puternice. Diferiți factori au contribuit la astfel de rezultate. Spre deosebire de Basarabia, Transnistria nu a fost niciodată parte a statului român, cu excepția unei perioade scurte de control militar în timpul celui de-al doilea război mondial. Structura etnolingvistică a Transnistriei a fost diferită. Fiecare dintre cele trei grupuri etnice majore: moldovenii, rușii și ucrainenii constituiau aproximativ câte o treime din populația regiunii, moldovenii depășind celelalte grupuri doar cu câteva procente. În același timp, în dreapta Nistrului, în Moldova, populația vorbitoare de limbă română constituia o majoritate clară. Dimensiunea socială a componenței etnolingvistice avea și ea unele diferențe. În dreapta Nistrului, existau numeroase elite urbane vorbitoare de limbă română, în timp ce pe malul stâng elitele urbane erau aproape exclusiv vorbitoare de limbă rusă. În consecință, pe malul stâng al RSSM populația a fost mai sensibilă la proclamațiile simbolice naționale din Chișinău. În plus, elita

⁵ Charles King discută dimensiunea pan-românească a unei părți semnificative a mișcării naționale în perioadele socialismului târziu și a Moldovei independente în Charles King, „Moldovan Identity and the Politics of Pan-Romanianism,” *Slavic Review*, 53, (Summer, 1994), 345-368.

⁶ În text folosesc diferite sinonime pentru entitățile geografice și politice. „malul stâng”, „separatist”, „nerecunoscut”, „Tiraspol” în diferite contexte se referă la regiunea, autoritățile și/sau unităților administrative din Transnistria. „malul drept”, „Chișinău”, „Basarabia” se referă mai ales la regiunea dintre Prut și Nistru și autorităților sale.

transnistreană în mod tradițional a dominat în Moldova Sovietică, așa cum Moscova deseori o considera mai de nădejde decât membrii elitei basarabene. Separarea politică treptată a RSSM de Uniunea Sovietică amenința pozițiile politice și economice dominante ale liderilor din stânga Nistrului. Prin urmare, aceștia au încercat să exploateze nemulțumirile populației pentru a-și păstra pozițiile lor de putere, cel puțin în regiunile de est ale Moldovei. În timp ce conflictele politice și dezbaterile au fost frecvent încadrate în termeni etnolingvistici, simbolici și istorici, în spatele retoricii vii se poate desluși deseori lupta dintre cel puțin câteva grupuri de elită pentru putere politică și controlul resurselor economice și administrative. În cele din urmă, anumite cercuri de la Moscova au sprijinit grupurile pro-sovietice din Moldova, în special pe cele din stânga Nistrului, văzând în ele o pârghie pentru a continua exercitarea influenței asupra republicii inițial suverane, iar mai târziu independente.

Combinăția acestor și a altor factori a dus la escaladarea treptată a conflictului dintre cele două maluri ale Nistrului, ce a culminat cu proclamarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Nistrene în septembrie 1990,⁷ redenumită în noiembrie 1991 Republica Moldovenească Nistreană, iar apoi cu războiul din Transnistria din 1992, care a făcut mai mult de 1.000 de victime. Ostilitățile s-au încheiat cu intervenția Armatei a 14-a ruse care a fost preponderent staționată în Transnistria încă din perioada sovietică, și care după război și-a asumat rolul de „pacificatori” pe Nistru. Războiul a reconfirmat statutul legal nerecunoscut al Transnistriei, dar de facto imposibilitatea autorităților de la Chișinău de a controla regiunea. În această poziție Republica Moldovenească Nistreană se află deja mai mult de 20 de ani, beneficiind de un sprijin puternic al Federației Ruse, rămășițele industriei sovietice⁸ și o economie semi-legală cu frontiere poroase.

Inițial, după cum sugera denumirea originală de Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană, principala justificare pentru crearea și existența republicii separatiste⁹, reprezenta păstrarea afilierii cu Uniunea Sovietică, în

⁷ Ar trebui de remarcat faptul, că la fel ca și pe malul drept, unde aprobarea mișcării naționale nu putea fi considerată unanimă, iar mișcarea în sine nu a fost omogenă, în stânga Nistrului sprijinul pentru republica separatistă în curs de apariție și sentimentele anti-românești, la fel, nu au fost omniprezente.

⁸ În timp ce regiunile din stânga Nistrului reprezentau doar 15% din populație și 12% din teritoriul RSS Moldovenești, ele constituiau 40% din PIB-ul republicii sovietice date și 90% din producția sa electrică. Cea mai mare parte a industriei Republicii Moldova era situată în regiunea transnistreană. Pentru mai multe detalii în acest sens, a se vedea Charles King, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2000), 182-184.

⁹ În discursul din Moldova, precum și în general în spațiul post-sovietic, termenul „separatist” a dobândit conotații negative și are adesea un sens peiorativ. În această lucrare nu folosesc acest

contextul în care liderii din dreapta Nistrului își intensificau pozițiile anti-sovietice. Simbolurile sovietice încă joacă un rol important în politica din regiunea transnistreană. Pe semnele de distincție oficiale se pot întâlni imagini cu seceră și ciocanul, iar monumentele lui Lenin sînt prezente în întreaga regiune. Drapelele Republicii Moldovenești Nistrene este, în principiu, cel al RSS Moldovenești doar cu o stemă diferită. Cu toate acestea, odată cu descompunerea și în cele din urmă prăbușirea Uniunii Sovietice a devenit clar că referirile la sistemul sovietic, ce rapid se transformase în trecut sovietic, nu mai erau suficiente pentru a justifica existența și legitimitatea republicii separatiste și administrarea acesteia. Spre deosebire de conducerea RSS Moldovenești, în linii mari autoritățile Republicii Moldovenești Nistrene nu au putut să se bazeze pe dreptul la autodeterminare care în sistemul sovietic a fost rezervat exclusiv republicilor sovietice componente. Prin urmare, treptat, actorii locali au dezvoltat raționamente suplimentare pentru existența republicii separatiste. Schimbarea de accente și-a găsit reflectarea în schimbarea denumirii republicii din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană în Republica Moldovenească Nistreană. Referințele istorice, de asemenea, au jucat un rol important în dezvoltarea ideologiei republicii de pe malul stîng.

În întreaga Europă de Est apelul la istorie a dobândit o importanță politică specială în timpul și după căderea sistemului socialist.¹⁰ Politicieni, intelectuali, academicieni, jurnaliști și alte persoane publice utilizează istoria pentru a-și consolida pozițiile lor politice, submina adversarii lor, aduna sprijin pentru cauza lor etc. În cazul Republicii Moldovenești Nistrene referințele la istorie au fost cruciale, așa cum republica nerecunoscută avea nevoie de a-și justifica existența contestată pe fronturile interne și externe.

* * *

La 12 martie 1991 Sovietul Suprem al Republicii Moldovenești Nistrene, organul superior legislativ al republicii nerecunoscute, a adoptat un decret *Cu privire la sarcinile prioritare pentru păstrarea caracterului distinctiv al poporului, limbii și culturii moldovenești*. Decizia, care era în mare parte un răspuns la declarațiile

cuvînt în sens negativ. Termenul „separatist” aici este menit să descrie situația în care un grup de actori declară scopuri secesioniste și încearcă să stabilească în mod unilateral autonomia sau independența față de instituțiile autorităților centrale. De fapt, în acest sens, mișcarea națională din perioada târzie a RSS Moldovenești poate fi, de asemenea, numită separatistă în raport cu autoritățile centrale de la Moscova, la fel precum acțiunile transnistrene în raport cu organele de conducere din Chișinău.

¹⁰ Pentru o discuție comparativă a politicilor istoriei în Europa de Est și Centrală post-sovietică a se vedea Alexei Miller, Maria Lipman (ed.), *The Convolutions of Historical Politics* (Budapest: Central European University Press, 2012).

pro-românești din vestul Nistrului, printre altele cerea organizarea unui laborator specializat de cercetare *Istoria Transnistriei*, care ar prelua sarcina de a studia istoria regiunii din stânga Nistrului. Practic, membrilor laboratorului le-a fost încredințată misiunea de a elabora punctul de vedere oficial cu privire la istoria regiunii separatiste. Contactul strâns dintre principalii istorici transnistreni și putere poate fi la fel urmărit în majoritatea publicațiilor istorice locale, ce conțin de multe ori introduceri sau contribuții depline ale liderilor politici din Republica Moldovenească Nistreană. Cu toate acestea, în opinia mea, ar fi o interpretare greșită de a considera cercetările și publicațiile istoricilor transnistreni drept o impunere deschisă sau o comandă politică a regimului de guvernământ. Mai degrabă, avem de a face cu convergența intereselor politicienilor și istoricilor. Laboratorul a fost format dintr-un număr de istorici de pe ambele maluri ale Nistrului care s-au opus tendințelor de românizare în sfera istorică, culturală și lingvistică. Unii dintre membrii laboratorului au fost participanți la Interdvijenie/Edinstvo, o filială locală a mișcării politice ce era în opoziție cu avântul naționalismului în republicile sovietice și pleda pentru menținerea Uniunii Sovietice într-o formă modificată. Prin urmare, caracterul anti-român, inițial pro-sovietic iar mai târziu pro-rus al regimului transnistrean le convenea acestor cercetători și corespundea propriei lor poziții. În plus, fondatorul și președintele de lungă durată al laboratorului, N. Babilunga a recunoscut că istoria Transnistriei a fost un subiect destul de vag, așa cum niciodată nu a fost studiată exhaustiv ca disciplină separată.¹¹ Desigur, acest lucru nu înseamnă că oamenii de știință transnistreni au avut carte blanche în publicațiile lor, după cum susține același istoric.¹² Unele dintre principiile de bază ale narativului central emergent în istoria transnistreană au fost stabilite de către organele de conducere ale Republicii Moldovenești Nistrene, printre altele cu același decret care a instituit laboratorul de cercetare a istoriei Transnistriei. Cu toate acestea, așa după cum am sugerat, oamenii de știință transnistreni nu prea erau în dezacord cu politicienii asupra principiilor de bază. În același timp, în studierea unor probleme, într-adevăr, ei au avut o anumită libertate.

Savanții transnistreni au elaborat o serie de elemente-cheie care au devenit temeiul oricărei referințe istorice sau document scris în Transnistria, inclu-

¹¹ Nikolai Babilunga, "Pridnestrovskaja Moldavskaja Respublika: priznannaia istoriografiia nepriznannogo gosudarstva," în Matsuzato Kimitaka (ed.), *Istoriograficheski dialog vokrug nepriznannyh gosudarstv: Pridnestrov'e, Nagorni Karabah, Armeniia, Iuzhnaia Ossetiia i Gruziiia*. 21st COE "Making a Discipline of Slavic Eurasian Studies" *Occasional Papers*, No. 18 (Sapporo: SRC, 2007), 16 http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no18/1_babilunga.pdf (accesat pe 07 septembrie 2014)

¹² *Ibid*, 16.

siv câteva publicații-cheie ale laboratorului de cercetare stabilit, care au introdus narațiunea dezvoltată a istoriei Transnistriei publicului general, cum ar fi monumentală *Istoria Republicii Moldovenești Nistrene, fenomenul Transnistria și Statalitatea Transnistriei: istorie și prezent*. Stefan Troebst a delinuat următoarele principii: „autonomie”,¹³ „statalitate”, „multiethnicitate”, „orientare slavo-rusă,” și „moldovenism”.¹⁴ Practic, toate aceste caracteristici sunt de asemenea elemente de bază ale identității regionale transnistrene promovate în discursul oficial. Ar fi trebuit probabil de adăugat și anti-românismul ca unul dintre principiile majore ale textului istoric și discursului politic în republica nerecunoscută.

Crearea RASSM pe malul stâng al râului Nistru din 1924, într-un fel sau altul, ar putea fi interpretată ca suport pentru fiecare element-cheie al narațiunii istorice transnistrene. Totuși, aceasta a avut o importanță deosebită în localizarea precedentului istoric al statalității transnistrene. Referințele istorice și celebrările obișnuitele ale statalităților trecute sunt un element central în aproape fiecare narațiune națională. Discursul oficial transnistrean evită, în cea mai mare parte, cuvântul „națiune”, preferând termenul „popor” ca unul mai puțin asociat cu naționalismul, fenomen ce are conotații negative în stânga Nistrului. Cu toate acestea, alegerea terminologică nu înseamnă că autoritățile Republicii Moldovenești Nistrene nu promovează proiecte de construire a națiunii. La rândul său, conducerea încurajează conștient identitatea regională ce amestecă în cea mai mare parte moldovenismul de tip sovietic, orientarea pro-rusă și poziția dominantă a limbii ruse. Orientarea regionalistă și declarativ multiethnică a construcției naționale transnistrene pune problema statalității și a încarnării sale anterioare în primul plan al politicii Republicii Moldovenești Nistrene. În plus, caracterul contestat al statalității contemporane transnistrene și incertitudinea legalității existenței sale consolidează centralitatea sa în discursul oficial.

Înființarea RASSM în octombrie 1924 a permis politicienilor și intelectualilor transnistreni din perioada socialismului târziu și cea post-sovietică să afirme că republica separatistă nou-apărută a avut un precedent istoric, ce teritorial corespundea aproximativ cu „succesorul” său post-sovietic. Această concluzie apare deja într-unul din primele documente fondatoare ale Republicii Moldovenești Nistrene - *Justificarea politică și juridică a creării Republicii Sovietice Socialiste*

¹³ Traducerea lui Troebst a cuvântului *samobytnost'* ca ”auto-suficiență” nu este, probabil, cea mai potrivită. *Samobytnost'* mai degrabă sugerează distincții locale, specifice locului/unicitate.

¹⁴ Stefan Troebst, “‘We are Transnistrians!’ Post-Soviet Identity Management in the Dniester Valley,” *Ab Imperio*, no. 1 (2003): 451. Aici, moldovenismul în nici un caz nu implică necesitatea Transnistriei de a participa la orice proiect comun cu Republicii Moldova. Pentru liderii transnistreni moldovenismul este de interes ca o alternativă convenabilă la românism, care, din punctul lor de vedere, este impus de sus și din afara Republicii Moldova.

Moldovenești Transnistrene, un supliment la declarația de suveranitate a Republicii separatiste din 2 septembrie, 1990. Totuși, probabil ideea respectivă plutea în aer aproape de an înainte. Potrivit amintirilor primului și singurului președinte al RMN până în 2011, Igor Smirnov, deja în toamna anului 1989 liderii transnistreni „au început să caute fundamentul teoretic pentru încercările de a apăra drepturile noastre. Ne-am amintit că Transnistria a avut statalitate în timpul perioadei de existență a RASSM, ca parte a RSS Ucrainene. Am început a cerceta în arhive, în literatura istorică și juridică”¹⁵

Un decret al Sovietului Suprem al RSS Moldovenești a servit ca pretext pentru declararea autorităților de la Tiraspol în septembrie 1990. Legislativul de la Chișinău a declarat că „ocupația Basarabiei și Bucovinei” de către Uniunea Sovietică la 28 iunie 1940 a fost ilegală, fiind rezultatul notoriului pact sovieto-nazist de neagresiune, cunoscut sub numele de Pactul Molotov-Ribbentrop. Prin extensie, proclamarea ulterioară a RSS Moldovenești pe 2 august 1940 a fost declarată ilegală, un „act de dezmembrare a Basarabiei și Bucovinei” în care părți semnificative au fost anexate la RSS Ucraineană.¹⁶ Liderii republicii separatiste au extins decizia Sovietului Suprem al RSS Moldovenești în avantajul propriilor interese. Preluând aserțiunea despre ilegalitatea declarației de înființare a RASSM în 1940, autoritățile de la Tiraspol au susținut, că în acest caz al doilea paragraf al documentului dat de asemenea ar trebui să fie considerat anulat.¹⁷ Al doilea articol prevedea că șase regiuni ale RASS Moldovenești care acum se desființa urmau să fie incluse în nou creată RASSM. Astfel, autoritățile din stânga Nistrului au sugerat că declarând nelegalitatea deciziei sovietice de la 2 august 1940, organele de conducere de la Chișinău recunosc propria ilegalitate,¹⁸ în special lipsa jurisdicției asupra regiunilor din fosta RASS Moldovenească.¹⁹ Liderii transnistreni au instrumentalizat decizia autorităților de la Chișinău în scopul actualizării narațiunii statalității anterioare, nu doar ca un precedent istoric, ci ca un caz juridic, justificând mișcarea secesionistă. Justificarea politică și juridică de la 2 septembrie 1990 încă nu pretindea în mod deschis că recunoașterea ilegalității declarației de creare a RSS Moldovenești restabilea în mod legal RASS Moldovenească desființată, sau cel puțin dreptul său la autodeterminare. Cu toate acestea, astfel

¹⁵ I.N. Smirnov, *Zhit' na Nashei Zemle* (Moscow: Sovetskii Pisatel', 2001), 28.

¹⁶ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=308129&lang=2> (accesat pe 04 septembrie 2014)

¹⁷ N.V. Yakovlev (ed.), *Bessarabskii vopros i obrazovanie Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki. Sbornik oficial'nyh dokumentov* (Tiraspol: RIO PGKU, 1993), 95.

¹⁸ În ultimii ani publicațiile transnistrene susțin că în 1990 legislativul Republicii Moldova a proclamat „auto-lichidarea” statului moldovenesc. *Atlas Pridnestrovkoi Moldavskoi Respubliki* (Tiraspol: 1996).

¹⁹ *Bessarabskii vopros i obrazovanie Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki*, 96.

de declarații vor apărea mai târziu în publicațiile transnistrene, aprobate de către autorități²⁰ și chiar în astfel de documente oficiale ca *Conceptul politicii externe a Republicii Moldovenești Transnistrene*. Documentul adoptat de către Sovietul Suprem al RMN în 2005, declara că decizia Parlamentului Republicii Moldova din 1990 cu privire la anularea pactului Molotov-Ribbentrop „de facto a recunoscut ilegalitatea creării RSS Moldovenești, formată prin anexarea Basarabiei la RASS Moldovenească. Astfel, în mod implicit restaurarea suveranității și statalității RASS Moldovenești a fost recunoscută și, prin extensie, legalitatea înființării Republicii Moldovenești Nistrene.”²¹

Mai mult decât atât, după ceva timp înseși publicațiile transnistrene au început să pună la îndoială legalitatea creării RSS Moldovenești în partea care a necesitat desființarea RASS Moldovenești și includerea acesteia în noua republică creată.²² Autorii transnistreni susțin că decizia a fost neconstituțională, arbitrară, impusă de sus fără să se fi consultat populația. În mod ironic, cu diferite scopuri și provenind din diferite unghiuri, atât liderii mișcării naționale din RSSM, cât și liderii și intelectualii din Transnistria, din motive similare au pus la îndoială legalitatea creării RSS Moldovenești în 1940.

Chiar dacă am pune deoparte exercițiile descrise drept șicană juridică, „părinții fondatori” ai republicii nerecunoscute au folosit evenimente anului 1924 și cei 16 de ani de existență a RASS Moldovenești ca o justificare istorică pentru crearea și existența RMN în sine. Astfel, ei au încercat să respingă acuzațiile conform cărora republica Transnistria este o construcție artificială, cu totul nouă.

Referința la înființarea RASS Moldovenești în 1924 a ajutat liderii transnistreni să evite o altă întrebare incomodă. Adversarii lor au contestat introducerea adjectivul „moldovenească” în numele republicii separatiste. Ei au susținut că moldovenii constituiau doar o treime din populația regiunii, astfel punând sub semnul întrebării „moldovenismul” republicii transnistrene și încercând să o prezinte ca o intrigă rusă/sovietică/moscovită. Justificarea politică și juridică a

²⁰ *Gosudarstvennost' Pridnestroviia: istoriia i sovremennost'* (Tiraspol: Poligrafist, 2007), 8, *Istoriia Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki* [Further: *Istoriia PMR*], vol. 2, part 2 (Tiraspol: RIO PGU, 2001), 37.

²¹ Textul documentului în *Gosudarstvennost' Pridnestrov'ia*, 291. Este interesant de subliniat modul în care autorii concepției vorbesc despre „RSS Moldovenească, formată prin anexarea Basarabiei la RASS Moldovenească”, astfel chiar și în această regretabilă decizie pentru ei evidențind RASS Moldovenească ca agent primar și Basarabia - o anexă la aceasta. De fapt, documentul original a proclamat mai întâi crearea noii republici RSS Moldovenești, iar apoi încorporarea în ea a celei mai mari părți din Basarabia și a 6 raioane din RASS Moldovenească și nu includerea uneia dintre ele în altă parte. Acesta, de asemenea, discuta „reunificarea” și din nou nu fuziunea „populației moldovenești din Basarabia și populației din RASS Moldovenești.”

²² *Gosudarstvennost' Pridnestrov'ia*, 48.

răspuns cu un precedent istoric, afirmând că „RASS Moldovenească a fost creată în 1924 pe teritoriul RSS Ucrainene, chiar dacă moldovenii constituiau doar 30% din populație”.²³ Astfel, documentul a sugerat că exista deja un caz al republicii „moldovenești” pe acest teritoriu, care s-a dovedit a fi viabil în ciuda unui număr relativ redus de locuitori moldoveni.

O altă întrebare este de ce liderii transnistreni au decis să introducă adjectivul „moldovenească” în denumirea republicii. La urma urmei, ei ar fi putut renunța la acest adjectiv și ar fi putut recurge la cel - „transnistrean” - care corespundea caracterului multiethnic al regiunii și viziunilor liderilor din stânga Nistrului. Posibil, prin includerea termenului „moldovenească” în denumirea oficială a republicii, ei au încercat să contrapună poziția lor față de cea a mișcării naționale de pe malul drept, pe care o prezentau ca fiind orientată spre direcția românească. Pentru ei termenul „moldovenească”, în acest context, presupunea promovarea unei identități, limbi și culturi moldovenești distincte, precum și devotamentul față de idealurile multiethnicității așa cum le înțelegeau ei, dar și orientarea spre Est, spre deosebire de autoritățile pro-românești și naționaliste de la Chișinău. În plus, din moment ce situația rămânea încă incertă, cu multe rezultate posibile, liderii transnistreni, probabil, luau în calcul, în continuare, posibilitatea de a juca la scara întregii Moldove, și nu doar în limitele regiunii care era sub controlul lor. Această schimbare de context în timp, de asemenea, poate explica evoluția opiniilor transnistrene cu privire la legalitatea/ilegalitatea proclamării RSS Moldovenești în august 1940.

Justificarea politică și juridică din 1990, în cea mai mare parte, deplângea și încerca să demaște caracterul inadecvat al deciziei Sovietului Suprem al RSS Moldova de a evalua proclamarea RSS Moldovenești drept ilegală. În acel moment, autoritățile transnistrene încă percepeau toată populația Moldovei, atât de pe malul stâng (într-o măsură mai mare, desigur), cât și de pe malul drept al Nistrului, ca publicul lor-țintă. Mai târziu, evaluarea desființării RASS Moldovenești, ca urmare a creării unei RSS Moldovenești de dimensiuni mai mari, ca fiind ilegală, care se cristalizează în publicațiile transnistrene, este destinată aproape exclusiv publicului din Transnistria. Această viziune presupune faptul că teritoriul republicii transnistrene nerecunoscute nu ar fi trebuit să facă vreodată parte, sub aspect juridic, din RSS Moldovenească și, prin extensie, din Republica Moldova. Acest mesaj este mult mai potrivit, atunci când republica separatistă a rămas singura opțiune politică reală pentru liderii și intelectualii locali, care elaborează propria narațiune istorică. Conform acestei narațiuni, „statalitatea transnistreană a fost sacrificată”, în scopul de a crea RSSM, „proiectată în mod artificial de către

²³ *Bessarabskii vopros i obrazovanie Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki*, 97.

regimul stalinist”²⁴ Așa cum se întâmplă de obicei în narațiunile naționale, pierderea statalității din trecut apare, în istoriile oficiale sau semi-oficiale, ca un act injust și ilegal a unei forțe externe.

* * *

Chiar dacă documentele justificative anexate la declarația transnistreană a suveranității proclamau RASS Moldovenească drept justificare a existenței RMN, iar în anii care au urmat aceasta a fost celebrată ca „prima republică/formă de statalitate în Transnistria”,²⁵ atitudinea față de republica autonomă din perioada interbelică în cadrul narațiunii istorice din RMN nu este în exclusivitate și totalmente pozitivă. Dezvoltarea social-economică, construcția industriei și a infrastructurii locale, evoluția culturală și educațională, de obicei, se bucură de o evaluare favorabilă în istoriile transnistrene ale RASS Moldovenești. În secțiunile respective istoricii din RMN se fac ecoul tradițiilor și stilului istoriografiei sovietice, cu excepția includerii câtorva paragrafe despre foametea din 1932-1933, caracterul arbitrar al colectivizării și represiunilor din 1937-1938. În același timp, politicienii și istoricii transnistreni au rezerve serioase în ceea ce privește unele aspecte ale istoriei politice a RASS Moldovenești și, în primul rând, privind mecanismele și motivele aflate la originea înființării sale în 1924.

Fostul președinte al RMN, Igor Smirnov a subliniat unele probleme pe care liderii transnistreni le găsesc incomode din punct de vedere politic, în cazul „primei statalități din Transnistria”. Discutând primii pași de consolidare a statului în regiunea separatistă, el a accentuat că experiența RASS Moldovenești abia dacă ar putea fi utilizată în această încercare, pentru că Republica a fost creată în 1924, în condiții diferite și, ceea ce este mai important, „de sus”,²⁶ fără nici o consultare cu populația locală. O astfel de critică privind „prima republică”, din partea „cele mai influente personalități din istoria RMN”, ar putea părea surprinzătoare, având în vedere că RASSM era singura referință istorică disponibilă pentru statalitatea transnistreană. Cu toate acestea, liderul RMN și alte figuri publice din regiune nu au recunoscut deschis caracterul arbitrar al RASS Moldovenești pur și simplu de dragul adevărului istoric și al dreptății. Recunoașterea originilor etatiste, „de sus în jos”, ale republicii sovietice de pe malul stâng al Nistrului, le-a permis liderilor și istoricilor transnistreni de a revendica superioritatea proiectului lor, chiar și în comparație cu renumita statalitate istorică. Orice narațiune oficia-

²⁴ *Fenomen Pridnestrov'ia* (Tiraspol: RIO PGU, 2003), 69; *Gosudarstvennost' Pridnestrov'ia*, 48.

²⁵ *Gosudarstvennost' Pridnestrov'ia*, 22; *Fenomen Pridnestrov'ia*, 22; N.V. Babilunga, B.G. Bomeshko, *Pridnestrovskii Konflikt: Istoricheskie, Demograficheskie, Politicheskie Aspekty* (Tiraspol: RIO PGU, 1998), 13.

²⁶ Smirnov, *Zhit' na Nashei Zemle*, 93.

lă a istoriei RMN subliniază în mod explicit faptul că „statalitatea transnistreană reînviată” la începutul anilor 1990 a fost construită „de jos”. Astfel, în cadrul unei asemenea interpretări, reîncarnarea post-sovietică a statalității transnistrene este mai democratică și mai avansată din punct de vedere politic, decât predecesora sa interbelică.

Narațiunile istorice oficiale de multe ori au tendința de a include o „epocă de aur”, o perioadă înfloritoare care, de obicei, se asociază cu o statalitate puternică, cu apogeul expansiunii teritoriale și al prestigiului geopolitic și/sau cu o dezvoltare culturală și economică intensă. În cazul narațiunii istorice din RMN, cea mai bună opțiune pentru a ocupa nișa „epocii de aur” a fost perioada RASS Moldovenești. Cealaltă opțiune ar fi putut fi perioada postbelică, când Transnistria în componența RSS Moldovenești s-a bucurat de mai mulți ani de construcție economică și industrială impresionantă. Dar, în anii de după război, regiunile de pe malul stâng al Nistrului din componența RSS Moldovenești nu au fost un actor autonom. Ele nu au avut un statut administrativ separat, identificat cu „statalitatea în terminologia istoricilor transnistreni.

De ce, totuși, perioada RASS Moldovenești nu a primit o recunoaștere necondiționată ca „epocă de aur” în istoria regiunii? De ce „prima statalitate” în Transnistria se bucură de recunoaștere și este comemorată în discursul politic și istoric din RMN, dar numai cu anumite rezerve? La urma urmei, caracterul arbitrar al începuturilor sale putea fi minimalizat sau, pur și simplu, ignorat. Critica deschisă a propriei experiențe de „primă statalitate” și, mai ales, a procesului, care a condus la apariția acesteia este destul de neobișnuită. În același timp, mitologizarea și înfrumusețarea anumitor perioade, inclusiv prin trecerea sub tăcere a faptelor incomode, este destul de frecventă în narațiunile istorice, în special în cele elaborate cu aprobarea factorului politic. Aceleași publicații, care critică procesul arbitrar, „de sus în jos”, în cazul înființării RASS Moldovenești, în cele peste 50 de pagini, dedicate prezentării generale a celor 16 ani de existență a Republicii, consacră doar două scurte paragrafe problemelor legate de foamete și represiuni.²⁷ Cu toate acestea, discursul istoric și politic transnistrean, nu ignoră și nu omite în nici un fel istoria creării RASS Moldovenești „de sus”, ci, dimpotrivă, pune în mod special accentul pe aceasta. Se pare că pentru liderii RMN a fost crucial să afirme superioritatea celei „de a doua” Republici, nerecunoscute, din Transnistria, față de „prima”. Accentul pus pe originile arbitrare ale RASS Moldovenești pune la îndoială legitimitatea sa și, prin extensie, slăbește, într-o oarecare măsură, atractivitatea sa drept „primă statalitate” în cadrul acestei narațiuni. Cu

²⁷ Ce-i drept, mult mai detaliată *Istoria RMN în două volume*, în special, partea întâi din volumul doi consacră mai mult de două pagini represiunilor, însă doar câteva paragrafe foametei, *Istori'a PMR*, vol. 2 part. 1, 100-102, 114-115.

toate acestea, prin sacrificarea parțială a acestui aspect din istoria regiunii, liderii RMN și-au asigurat posibilitatea de a proclama unicitatea republicii aflate sub controlul lor. Originalitatea RMN este o parte esențială a auto-reprezentării regiunii aflate la guvernare. Nu întâmplător, una dintre principalele lucrări istorice privind Transnistria poartă titlul *Fenomenul Transnistriei*, „fenomen” însemnând, în acest caz, ceva neobișnuit și rar. Potrivit narațiunii istorice elaborate în Transnistria, în această regiune de-a lungul secolului XX orice schimbare politică majoră (cum ar fi unificarea Basarabiei cu România, crearea RASS Moldovenești, mai târziu - desființarea acesteia și formarea RSS Moldovenești, și, în cele din urmă, evenimentele legate de prăbușirea Uniunii Sovietice) a fost impusă de sus, ignorând opinia populației locale. În acest context, narațiunea înființării RMN „de jos în sus”, promovată în mod oficial, servește pentru a sublinia unicitatea acesteia și pentru a revendica superioritatea morală a noului „stat”, fapt de o mare și imediată însemnătate pentru legitimitatea extrem de contestată a republicii nerecunoscute. Imaginea ușor pătată a RASS Moldovenești este prețul plătit pentru a accentua acest lucru într-un mod mai explicit.

Există, însă, și alte motive, care împiedică instrumentalizarea narațiunii „primei statalități” în deplină măsură. Pentru început, RASS Moldovenească a fost o parte componentă a RSS Ucrainene. Chiar dacă identitatea transnistreană promovată de autorități are un evident vector estic, slav, aceasta este orientată mai mult spre Rusia, decât spre Ucraina. Spre deosebire de Republica Moldova, Ucraina nu figurează ca inamic și are o imagine destul de favorabilă în RMN. Cu toate acestea, în Transnistria nimeni nu discută serios perspectivele intrării în componența Ucrainei, sub orice formă. Dimpotrivă, problema unirii cu Federația Rusă este întotdeauna pusă pe tapet la Tiraspol.²⁸ Astfel, în acest context subordonarea RASS Moldovenești autorităților sovietice ucrainene în timpul celor 16 ani de existență, nu este cadrul narativ cel mai convenabil pentru ideologia republicii separatiste.

Un alt motiv pentru aprobarea reținută a înființării RASS Moldovenești de către istoricii transnistreni este legat, din nou, de caracterul său arbitrar, însă într-o lumină diferită. Decizia sovietică de a crea republica autonomă nu a fost nepotrivită numai din cauza lipsei consultărilor cu populația implicată în acest proces. Această decizie a impus, de asemenea, dominația unei agende care, potrivit istoricilor transnistreni, era străină populației locale. Astfel, din moment ce noua republică autonomă sovietică a apărut drept o reamintire perpetuă a „retro-

²⁸ În 2006, autoritățile RMN chiar au organizat un referendum cu privire la independența Republicii Moldovenești Nistrene. Prima întrebare a întrebă dacă respondentul susține independența RMN și anexarea ulterioară, prin voință liber exprimată, la Federația Rusă. 97.1% dintre participanți au răspuns „da” la această întrebare.

cedării” Basarabiei, aceasta a primit cuvântul „moldovenească” în denumire, chiar dacă malul stâng al râului Nistru nu a fost niciodată parte a Principatului Moldovei. În plus, continuă istoricii transnistreni, an, după crearea RASS Moldovenești teritoriul său (și, prin extensie teritoriul viitoarei RMN) a început să fie asociat cu „chestiunea Basarabiei”. Se pare că autorul citat vede anume aici rădăcinile viitoarelor probleme: „În 1924 a avut loc un eveniment care a pus bazele problemelor din zilele noastre. Apoi a început procesul de schimbare a apartenenței statale a pământurilor transnistrene.”²⁹ În cadrul narațiunii istorice transnistrene, aceasta înseamnă dobândirea unei afiliere politice nedorite cu statul moldovenesc a acestui teritoriu, pe care istoricii transnistreni îl percep ca pe un tărâm slav, multiethnic din punct de vedere istoric. În acest caz, „moldovenitatea” nu este o problemă în sine, atâta timp cât nu presupune legături indisolubile cu regiunile din dreapta râului Nistru și nu este impusă „de sus”, spre deosebire de definiția „moldovenității” introdusă „de jos” în timpul creării RMN. În esență, istoricii din Transnistria își proiectează situația contemporană în anii 1920. Deoarece, în percepția lor, pe parcursul anilor de existență ai RMN, adversarii lor principali au fost autoritățile de la Chișinău, ajutate de România, orice fel de legături istorice dintre statalitatea transnistreană și Basarabia trebuiau să fie condamnate. Acesta este motivul pentru care încorporarea regiunii transnistrene în cadrul „chestiunii Basarabiei” a meritat o evaluare atât de critică. În ochii istoricilor transnistreni, dezmembrarea RASS Moldovenești, care joacă rolul de „prima statalitate în Transnistria” și includerea părților sale în componența RSS Moldovenești, care va deveni mai târziu detestata Republică Moldova, au fost doar rezultatele logice ale agendei impuse asupra populației încă în 1924.³⁰ Ei, însă, omit, cum era de așteptat, faptul că fără problema Basarabiei erau cel puțin incerte și, de fapt, destul de îndoielnice șansele de apariție a „primei statalități în Transnistria” în perioada interbelică.

În încheiere, există o discrepanță interesantă în narațiunea istorică transnistreană în ceea ce privește crearea și cei 16 ani de existență ai RASS Moldovenești. Autoritățile, istoricii și personalitățile publice RMN celebrează această dată drept ca prim exemplu al statalității din stânga râului Nistru, care a oferit „premise istorice și juridice pentru revigorarea structurilor de stat în 1990.”³¹ În același timp, circumstanțele specifice înființării RASS Moldovenești și motivele acestei decizii se confruntă cu critici puternice.

²⁹ *Fenomen Pridnestrov’ia*, 52.

³⁰ *Istori’a PMR*, vol. 2, part 1, 98.

³¹ Din discursul președintelui Sovietului Suprem al RMN, G. Marakuța, ținut în 2004 la 80 de ani de la crearea RASS Moldovenești, <http://www.pmr21.info/article.php?art=40> (accesat pe 07 septembrie 2014)

* * *

A existat cel puțin o încercare de a detrona RASS Moldovenească din poziția de „primă statalitate în Transnistria.” În anul 2004, la conferința dedicată aniversării a 80 de ani de la înființarea RASS Moldovenești, A. Volkova a propus spre considerație viziunea sa, conform căreia exista posibilitatea ca RASS Moldovenească să nu fi fost „prima experiență” a statalității în Transnistria. Volkova este unul dintre istoricii cei mai angajați politic din RMN. În prima jumătate a anilor 1990, ea a fost vice-președinte al Sovietului Suprem transnistrean, iar din 1996 a fost consilier de stat al președintelui RMN, I. Smirnov, până la retragerea celui din urmă după pierderea alegerilor din 2011. Reînviind un pretendent „uitat” pentru titlul de „primă statalitate,” istoricul transnistrean, a propus drept alternativă efemera RSS Basarabeană, proclamată în 1919 de către bolșevici, atunci când pe frontul de sud-vest al războiului civil norocul s-a întors în favoarea lor, iar Armata Roșie a reușit, pentru o perioadă scurtă de timp, să-și consolideze pozițiile pe Nistru. Bolșevicii anticipau o ofensivă mai departe spre Vest, având intenția de „eliberare” a Basarabiei „ocupată ilegal” de România și, în condiții ideale, tinzând spre unificarea forțelor cu Ungaria Roșie a lui Bela Kun. Bolșevicii au eșuat să intre în Basarabia, în ciuda mai multor incursiuni și insurecții militare, organizate de celulele comuniste locale, și în curând au fost chiar alungați din Transnistria de către adversarii lor. Astfel, RSS Basarabeană, de facto, nu a avut nici o jurisdicție reală asupra Basarabiei propriu-zise. Cu toate acestea, pentru Volkova acest lucru a contat prea puțin. Pentru ea era crucial faptul, că în timpul scurtei sale istorii, conducerea RSS Basarabene, care mai degrabă publica foi volante, decât se implica în vreo activitate administrativă, își avea reședința în „capitala temporară”, Tiraspol, și includea mai multe regiuni din Transnistria. Istoricul transnistrean a considerat aceste fapte suficiente pentru a sugera că RSS Basarabeană a fost, în realitate, prima republică din Transnistria, iar statalitatea RMN avea cu 5 ani mai mult, începând din 1919, nu din 1924. O astfel de declarație făcută la aniversarea a 80 de ani de la înființarea „primei republici” și doar la câțiva ani după publicarea monumentalei Istoriei a RMN și a volumului programatic *Fenomenul Transnistriei*, care au consolidat, în ciuda tuturor deficiențelor sale, statutul RASS Moldovenești în cadrul narațiunii istorice transnistrene, a fost, fără îndoială, o provocare și a inspirat mai multe controverse. La îndoială nu a fost pusă numai narațiunea oficială a istoriei transnistrene. Volkova a contestat în mod deschis autorii acestei concepții, mai ales pe N. Babilunga și laboratorul său de cercetare, *Istoria Transnistriei*, care, practic, deținea monopolul asupra interpretării istoriei regiunii. Evoluția ulterioară a evenimentelor sugerează că dezacordul în cauză nu a avut un fundament pur și simplu științific. Un an mai târziu, Volkova a reușit să creeze o *Catedră de Istoria RMN* și un laborator afiliat de cer-

cetare, *Istoria RMN*, la Universitatea de Stat din Transnistria,³² chiar dacă această instituție deja includea o Catedră de Istorie Universală și propria catedră a lui Babilunga, Catedra de Istorie Națională (Otechestvennaia),³³ împreună cu laboratorul *Istoria Transnistriei*. Scopul principal al noii Catedre a fost predarea și cercetarea istoriei RMN propriu-zise, adică începând cu perioada sfârșitului anilor 1980. Cu toate acestea, curând a devenit clar că acest lucru a fost doar un pretext, pentru a justifica crearea noii unități academice. Deși, într-adevăr, catedra se concentra mai mult pe perioada post-sovietică, sferile de interes ale noii catedre și ale laboratorului de cercetare afiliat acesteia s-au extins mult înspre perioada sovietică și chiar pre-sovietică. Astfel, mica republică separatistă, și chiar aceeași Universitate, s-au pomenit cu două catedre și laboratoare, care, de facto, abordau aceleași subiecte, dublându-și reciproc activitatea, dar fiind și concurente pentru proiecte de cercetare similare. Volkova a avut mult succes în această competiție, aparent beneficiind de experiența ei politică, de multiplele sale relații personale și, desigur, de postul ei de consilier prezidențial.

Babilungă și asociații săi nu au avut nici o intenție să cedeze poziția lor dominantă de autoritate principală asupra istoriei regiunii în fața concurentului ambițios. Acesta, împreună cu principalul său specialist privind perioada interbelică, Bomeșko, a răspuns prin mai multe articole critice, care, în mare parte, s-au concentrat pe încercarea A. Volkova de a transfera titlul onorific de „prima statalitate din Transnistria” asupra RSS Basarabene. Aceste lucrări, precum și unele publicațiile ale A. Volkova, ne sugerează că acest conflict, pe lângă dimensiunile personale și instituționale, are, de asemenea, origini ideologice, bazate pe diferite viziuni ale istoriei regiunii. Nu e de mirare că Babilunga consideră interpretarea propusă de Volkova în privința RSS Basarabene o profanare.³⁴ Potrivit lui, efemera republică nu a avut nici un drept de jurisdicție asupra vreunui teritoriu, cu atât mai puțin asupra regiunilor din stânga Nistrului.

În același timp, „capitala temporară” de la Tiraspol a fost, în realitate, situată într-un vagon de tren,³⁵ care, probabil, s-a dovedit a fi foarte comod, atunci când guvernul Basarabiei sovietice a trebuit să se refugieze din fața ofensivei adversarilor ideologici ale bolșevicilor. Datorită acestor fapte, Babilunga ajunge la concluzia că RSS Basarabeană nu poate fi considerată, sub nici o formă, un caz de

³² <http://strategiya-pmr.ru/wp-content/uploads/files/d/buklet-20-let-iigp-pgu-im-t-g-shechenko.pdf> (accesat pe 07 septembrie 2014)

³³ Catedra s-a axat, în special, pe predarea istoriei RMN, Rusiei și Ucrainei.

³⁴ Mai târziu, Babilunga chiar a numit-o pe Volkova și pe asociații ei „diletanți în istorie”, Babilunga, *Priznanna'a Istoriografii*, 34

³⁵ N.V. Babilunga, B.G. Bomesko, „Bessarabska'a SSR: k Istorii Nesosto'avshegos'a Proekta,” <http://www.pmr21.info/article.php?art=40> (accesat pe 07 septembrie 2014)

statalitate timpurie. El găsește apoi posibilitatea de a ataca faptul constituirii noii catedre universitare de către Volkova și primele activități ale acesteia, în special, publicarea atlasului istoric al RMN și a manualului de istorie scris de un grup de autori, condus de Volkova. Potrivit lui Babilunga, autorii își repetă nu doar părțile greșite despre RSS Basarabeană, dar prezintă și o abordare nereușită a istoriei regiunii, care „se limitează doar la hotarele contemporane ale RMN, fără vreo legătură cu acele procese care au avut loc în țările din care Transnistria a făcut parte în diferite perioade.”³⁶

Ce-i drept, atlasul lui Volkova³⁷ nu repetă afirmația că RSS Basarabeană a fost prima experiență de statalitate în Transnistria. Totuși, atlasul ezită să menționeze mantra potrivit căreia RASS Moldovenească a fost o primă experiență de statalitate pentru Transnistria. Cu toate acestea, ceea ce într-adevăr este deosebit de interesant în Atlas se referă la contextul său de analiză foarte îngust. Aproape toate hărțile incluse în atlas sunt excesiv de concentrate asupra regiunii transnistrene, de parcă nici un alt teritoriu nu ar fi avut vreo relevanță pentru istoria regiunii. Mai mult decât atât, pe aproape fiecare hartă din orice perioadă istorică există o linie punctată, care indică frontierele de astăzi ale RMN.

Aceasta este o interpretare alternativă a istoriei transnistrene. Babiluna și laboratorul său au dezvoltat o narațiune istorică, care este centrată pe regiune, dar de multe ori o încorporează și o contextualizează în cadrul unor entități mai mari, în primul rând în cadrul spațiului slav/rus/sovietic. În multe privințe, aceasta este o interpretare și adaptare creativă a narațiunilor istorice sovietice din republicile naționale ale URSS.³⁸ Volkova propune o versiune a narațiunii istorice naționale strict centrată pe stat, care, corespunde, de fapt, în mai mare măsură cu alte cazuri de istorii oficiale din Europa. În cadrul acestui tip de narațiuni, vechimea statalității este importantă. Prin urmare, în campania lui Volkova pentru RSS Basarabeană, chiar și o perioadă de 5 ani era importantă. Alegerea denumirilor pentru laboratoarele de cercetare este, de asemenea, un indicator al diferitelor abordări și domenii de interes: „Transnistria” lui Babilunga, definită geografic și destul de vagă, fără granițe bine delimitate, și „RMN-ul” lui A. Volkova, cu granițe politice clare și bine conturate, care definesc limitele cercetării.

Un asemenea echilibru nu a existat întotdeauna. La sfârșitul anului 2007 a izbucnit un scandal, care a fost aproape să încline balanța în favoarea lui Volkova. Revista laboratorului lui Babilunga, *Almanahul istoric al Transnistriei*, a publicat o

³⁶ *Priznanna'a Istoriografi'a*, 34.

³⁷ *Atlas. Pridnestrovska'a Moldavska'a Respublika. Istori'a* (Tiraspol: 2007).

³⁸ Pentru discuția privind similitudinile dintre *Istoria RMN* și narațiunea istorică sovietică, a se vedea Vladimir Solonari, “Creating a ‘People’: A Case-Study in Post-Soviet History Writing,” *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, 4 (Spring 2003): 411-438.

recenzie critică despre atlasul lui Volkova. Aceasta din urmă, folosindu-se de poziția ei politică importantă, a interpretat această publicație ca un atac politic asupra autorităților RMN. Acest lucru a permis să fie revizuit echilibrul între cele două părți aflate în conflict. Volkova a reușit să îl atragă de partea ei pe ministrul Educației al RMN, care l-a acuzat pe Babilunga și pe asociații săi de publicarea unor articole nocive fără sancțiunea autorităților.³⁹ Ministrul Pașcenko chiar a amenințat să înceteze finanțarea laboratorului *Istoria Transnistriei*, pentru că ea nu vedea nici un motiv pentru existența a două laboratoare de cercetare cu același domeniu de aplicare.⁴⁰ În cele din urmă, Babilunga a tras destule sfori pentru a salva creația sa intelectuală, dar el a trebuit să renunțe la revistă, care a trecut sub controlul taberei lui Volkova și, în mod revelator, și-a schimbat titlul în *Buletin istoric al RMN*. Balanța puterii s-a schimbat nesemnificativ, dar s-a păstrat dualitatea celor două laboratoare de cercetare istorică aflate în conflict. Alternativa lui Volkova se potrivește bine cu necesitățile regimului, care urmărește să creeze o statalitate independentă și separată. În același timp, narațiunea lui Babilunga se potrivește cu sistemul politic și instituțional slab, care, de asemenea, se bazează mult pe ajutorul extern și se identifică cu un spațiu politic și cultural mai larg. Cazul Republicii separatiste transnistrene se află undeva între aceste două opțiuni. Tocmai de aceea, probabil, nici una dintre aceste alternative nu este aprobată în mod exclusiv de către autorități, iar situația conflictuală și dualitatea de putere persistă începând din anul 2005. Acest lucru este, probabil, favorabil pentru RASS Moldovenească, care și-a păstrat statutul său de „prima republică din Transnistria.” Acest statut a fost consacrat, în octombrie 2014, de sărbătorirea oficială a aniversării a 90 de ani de la formarea RASSM / RMN.

³⁹ Pentru versiunea lui Babilunga și a lui Bomeško asupra situației, a se vedea: <http://www.regnum.ru/news/polit/896191.html> (accesat pe 07 septembrie 2014)

⁴⁰ Pentru interviul cu ministrul Educației al RMN, a se vedea: <http://altai.regnum.ru/news/898567.html> (accesat pe 07 septembrie 2014)